

Umumta'lim maktablarida “O'zbekiston ichki suvlari”
mavzusini o'qitilishi

F.S.Meliboyeva

QDPI geografiya va iqtisodiy bilim asoslari

kafedrası katta o'qituvchisi

M.F.Abdurahimova – talaba

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonning daryolari, ko'llari, muzliklari, yer osti suvlari haqida fikr va mulohazalar yuritilgan.

Kalit so'zlar: Pedagogik texnologiya, Daryolar, ko'llar, muzliklar, yer osti suvlari, suv omborlar.

Mamlakatimizda barcha sohalar kabi ta'lim sohasi ham butunlay, tamomila o'zgarib, yangilanib bormoqda. Keyingi yillarda ta'lim sohasiga kirib kelgan yangi pedagogik texnologiyalar, ta'limning noan'anaviy, innovatsion-yangi, qiziqarli, gaol usullari shular jumlasidandir. Pedagogik texnologiyaga turli xil ta'riflar berilgan.

Pedagogik texnologiya- o'quv jarayonining o'quvchilar va o'qituvchi uchun so'zsiz qulay sharoitlar ta'minlashni loyihalash, tashkil qilish va o'tkazish bo'yicha hamma detallarni o'ylab chiqilgan birgalikdagi pedagogik faoliyat modeli. (V. M. Monaxov.)

Pedagogik texnologiya- texnika resurslari, odamlar va ularning o'zaro ta'sirini hisobga olgan holda ta'lim shakllarini optimallashtirish vazifasini qo'yuvchi o'qitish va bilimlarni o'zlashtirishning hamma jarayonlarini yaratish, qo'llash va aniqlashning tizimli metodi (YUNESKO).

Hozirda pedagogik texnologiyalarning turlari ko'p bo'lib, ular bir-biridan alohidayo'nalish va maqsadlarga asosiy e'tior qratilgani bilan farqlanadi. Ta'lim olishni faollashtirish va jadallashtirishga asoslangan pedagogik texnologiyalar- o'yinli, muammoli, masofali o'qitish, differensialli o'qitish, yakka holda, guruhli hamda jamoaviy o'qitish va boshqalarga bo'linishi mumkin.

Umumta'lim maktablarini 7-sinf Geografiya darslarida “O'zbekiston ichki suvlari” mavzusini o'rganishda “Charxpalak” texnologiyalardan foydalanish katta ijobiy natija beradi. Bu texnologiya hozirgi kunda ko'p qo'llanilayotgan texnologiyalardan biri bo'lib, o'quvchilarni biror-bir mavzuni chuqur o'rganishni talab qilishi bilan birga, ular xotirasida ma'lumotlarni saqlab qolishga ham yordam beradi.

Afzalligi: O'quvchilar mustaqil va savol topshiriqlarni o'z guruhlarida bajaradilar, darsga faol qatnashadilar, mustaqil erkin fikrlaydilar. O'quvchilarni 3 yoki 4 guruhlariga ajratiladi. Har bir guruhga vaqtni taqsimlangan holda mavzuga oid bir necha mavzular beriladi. Har bir guruhga mustaqil ishlash uchun muddat ajratiladi. O'quvchilar kichik guruhlarda o'z ustilarida ishlaydilar. So'ngra savol yoki topshiriqlarni kichik guruhlarda hal qilganlaridan so'ng ulardan biri guruh fikrini jamlab, umumlashtirib beradi-o'qituvchi esa, bu jarayonlarni xulosalab, fikrni jamlab, yakunlaydi, har bir guruhni ma'naviy, g'olib bo'lgan guruhni imkoniyat darajada rag'batlantiradi.

Texnologiyadan foydalanishda darsga yangi pedagogik texnologiyaga mo'ljallab yozilgan ma'ruza matni bilan birga aynan mana shu texnologiya uchun mo'ljallangan tarqatma materiallarham kerak bo'ladi.

“Charxpalak” metodi- muhokama qilinayotgan masalalar haqida mushohada qilish, ularni tushunish, o'rgatish borasida turli mezonlarni asos qilib olgan holda, ularni muayyan izchillikda tasavvur qilishga zamin yaratadi. Bu metodda o'quvchilar o'zlarining fikr-mulohazalarini bildirishlari ham juda qiziqarlidir. Mazkur holatni o'rganish jarayonida, bu metoddan quyidagi jadval shaklida foydalanish mumkin.

№	O'zbekistondagi asosiy daryolari	Daryolarni quyilish joyi				
		Orol dengizi	Sirdaryo	Amudaryo	Qizilqum	Arnasoy ko'li
1	Sirdaryo	+				
2	Amudaryo	+				

3	Zarafshon				+	
4	Norin		+			
5	Chirchiq		+			
6	Sangzor		+			+
7	Ohangaron					
8	Surxondaryo			+		
9	Qoradaryo		+			
10	Sheraboddaryo			+		

Vazifa o`qituvchi tomonidan tushuntiriladi, ya`ni tarqatma materialda O`zbekistondagi asosiy daryolar va ularning suv quyish mansablari alohida ustunlarda beriladi. O`zbekistondagi daryolarning suv quyish mansablari qaysi ustunga to`g`ri kelishini to`ldirish o`quvchilarga vazifa qilib topshiriladi. Ular bu vazifadan kelib chiqqan holda to`g`ri javobni aniqlaydilar va kerakli ustunga + (plyus) belgisini qo`yib boradilar. Masalan: Sirdaryo Orol dengizi ustuniga, Norin daryosi Sirdaryo ustuniga to`g`ri keladi va h.k.

Texnologiya ketma-ketligi bir necha bosqishda bajariladi:

1- bosqich: bu texnologiyadan foydalanilganda auditoriyadagi o`quvchilar soniga qarab guruhlariga bo`linadi.

2- bosqich: o`qituvchi tomonidan oldindan o`tilgan mavzu bo`yicha yoki yangi mavzu bo`yicha tayyorlangan vazifalar guruhlariga tarqatiladi.

3- bosqich: o`quvchilar belgilangan vaqt davomida guruh bilan ishlashadi. O`qituvchi o`quvchilarni faollashtirib, ular vazifani qay darajada bajarayotganlarini nazorat qilib turadi.

4-bosqich: guruhlar bajargan vazifalarni bir-birlari bilan almashtiradi, ya`ni 1-guruh, 2-guruhga, 3-guruhga va hokazo. Bu jarayon guruhlar soniga qarab bir necha bor bajariladi, toki 1-guruh vazifasi o`ziga yetib kelgunga qadar.

5-bosqich: o`qituvchi javoblarni o`qiydi, o`quvchilar o`zlari bajargan vazifani tekshiradi, baholaydi, tahlil qiladi. O`qituvchi mavzuga yakun yasab, o`quvchilarni baholaydi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, har bir pedagogik texnologiyani mohiyatiga qarab, tegishli bob va mavzularni o`rganishda qo`llash maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati.

1. Avlayev O.U, Jo`rayeva S.N, Mirzayeva S.P, “ Ta`lim metodlari” o`quv – uslubiy qo`llanma, “Navro`z” nashriyoti, Toshkent- 2017.
2. Internet ma`lumotlari
3. X.Vaxobov, N.R.Alimkulov, N.B.Sultanova “ GEOGRAFIYA O`QITISH METODIKASI”
4. Бердиев, Гайратжон Хасанбоевич, and Феруза Солижонова Мелибоева. "СУВ РЕСУРСЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ТРАНСЧЕГАРАВИЙ МУАММОЛАРИ." *Интернаука* 10-4 (2017): 29-31.
5. Мелибоева, Феруза Солижонова, and Гайратжон Хасанбоевич Бердиев. "СУВ ТАҚЧИЛЛИГИДА СУҒОРИШ УЧУН ОҚАВА СУВИДАН ФОЙЛАНИШ ИМКОНИЯТЛАРИНИ БАХОЛАШ." *Интернаука* 10-4 (2017): 31-34.
6. Мелибоева, Феруза Солижонова. "ФАРҒОНА ВОДИЙСИ СУВ РЕСУРСЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ХАЛҚ ХЎЖАЛИГИДАГИ АҲАМИЯТИ." *Интернаука* 10-4 (2017): 34-36.
7. Мелибаева, Феруза Солижановна, and Баходир Асамович Камалов. "Оценка возможности использования канализационных сточных вод для орошения при нехватке оросительной воды." *Europaische Fachhochschule* 1 (2016): 3-6.
8. Мелибаева, Ф. С. "Распространение инфекционных заболеваний в кишлаках юго-западной части Дангаринского района Ферганской области." *Материалы республиканской конференции “Актуальные вопросы охраны окружающей среды Узбекистана”*. Самарканд. 2013.
9. Meliboeva, F. S. "GEOGRAPHICAL FEATURES OF MANUFACTURING AND HUMAN HEALTH." *Экономика и социум* 2-1 (93) (2022): 73-76.